

Giritli Bektaşilerde Ziyaret Ritüeli: Horasanlı Ali Baba Tekkesi

The Pilgrimage Ritual at Cretan Bektashis: The Tekke of Horasanlı Ali Baba

Ali SELÇUK¹

Geliş Tarihi: 18.01.2019 / Düzenleme Tarihi: 20.03.2019 / Kabul Tarihi: 21.03.2019

Özet

Bu çalışma, Girit'ten Mersin'e göç eden Bektaşilerin ziyaret ritüellerini araştırmayı amaçlanmaktadır. Türkiye'de yaşayan Giritli Bektaşiler için en önemli ziyaret yeri Horasanlı Ali Baba tekkesidir. Günümüzde Tarsus'un Reşadiye mahallesinde "Sultan" veya "tekke" adı verilen mekânın içerisinde yer alan Horasanlı Ali Babanın mezarı, Türkiye'deki bütün Giritli Bektaşiler için inanç merkezi konumunu taşımaktadır. Tarihi bir şahsiyet olan Horasanlı Ali Baba, Girit adasında Müslümanlığın yayılmasında çok önemli işlevi olan, kolonizatör Türk dervişlerinden birisidir. Bektaşiliğin Girit adasına girmesini sağlayan Bektaşî dervişi olduğu kabul edilen Horasanlı Ali Baba, hicri 1082 yılında Hakk'a yürüyünceye kadar Horasanlı dergâhında irşada devam etmiştir. 1924 yılında mübadele ile Türkiye'ye göç eden Giritli Bektaşilerden Cafer Sadık Bektaş Baba tarafından Horasanlı Ali Babanın kemikleri bir sandığa yerleştirilmiş ve günümüzde ziyarete konu olan tekkenin içine defnedilmiştir. Giritli Bektaşiler, Horasanlı Ali Baba tekkesine hastalıktan kurtulmak, çocuk sahibi olmak, kaza ve beladan sakınmak, bir felaketten kurtulduğu için şükranlarını ifade etmek için adak adamaktadır. Bu çalışmanın dayandığı veriler, Mersin merkez-Hebilli köyü, Tarsus merkez-İhsaniye köyü ve Erzin'in Turunçlu köyünde Mart 2015 yılından bu yana yaz aylarında yoğunlaştırılan nitel araştırma vasıtasıyla katılımcı gözlem ve derinlemesine görüşmelerle toplanmıştır. Toplanan veriler yorumlanmıştır.

Anahtar kelimeler: Giritli Bektaşiler, Horasanlı Ali Baba, Ziyaret ritüeli, Adak.

Abstract

This study aims at revealing the pilgrimage rituals of the Bektashis having emigrated from Crete to Mersin. The most important visiting place for the Cretan Bektashis living in Turkey is the tekke of Horasanlı Ali Baba. Being currently situated in the place called 'sultan' or 'tekke' at the district of Reşadiye in Tarsus, the grave of Horasanlı Ali Baba is regarded as a center of belief for all the Cretan Bektashis in Turkey. As a historical figure, Horasanlı Ali Baba is accepted to be among the colonizing Turkish dervishes besides his undeniable efforts towards the spread of Islam to the island of Crete. Having been adopted to be the Bektashi dervish introducing Bektashi order into Crete, Horasanlı Ali Baba went on irshad at the dergah of Horasanlı till he passed away in 1082 AH. His relics were placed in a coffin by Cafer Sadık Bektaş Baba having been immigrated as another Cretan Bektashi into Turkey in 1924, and were buried in the tekke which is currently visited. The Cretan Bektashis make a vow to the tekke of Horasanlı Ali Baba for such reasons as getting rid of any illness, having children, avoiding accidents and calamities, expressing gratitude. The data of this study has been gathered from the villages of Hebilli of Mersin, İhsaniye of Tarsus and Turunçlu of Erzin with the attended observation and in-depth interviews by the means of qualitative research which has been conducted since March of 2015, especially in summer. The obtained data has been assessed.

Keywords: Cretan Bektashis, Horasanlı Ali Baba, Pilgrimage ritual, Vow.

Giriş

Bu çalışmanın konusu, Girit'ten Türkiye'ye göç ederek Anadolu'nun farklı yerleşim birimlerine iskân edilen Giritli Bektaşilerin ziyaret ritüelleridir. Giritli Bektaşî topluluğu, sosyal dayanışma ve kolektif bilinçlerini inşa ederek kendi topluluk sınırlarını belirlemiş ve bir göçmen topluluğunu oluşturmuşlardır. Bu çalışma ziyaret ritüelinin Giritli Bektaşî topluluğunun sürekliliğini sağlamadaki işlevlerini Reşadiye Mahallesi, İhsaniye, Hebilli ve Turunçlu köyleri örneğinde ele alıp değerlendirmeyi amaçlamaktadır. Bu çalışmanın dayandığı veriler, Mersin merkez-Hebilli köyü, Tarsus merkez-Reşadiye mahallesi ve İhsaniye köyü, Erzin'in Turunçlu köyünde Mart 2015 yılından bu yana yaz aylarında yoğunlaştırılan nitel araştırma vasıtasıyla katılımcı gözlem ve derinlemesine görüşmelerle toplanmıştır.

Akdeniz'in en önemli sahillerine sahip ve hâkim olan Osmanlı İmparatorluğu bir Türk denizi hâline getirmesi için Doğu Akdeniz'de mutlak egemenliğini tehdit ve ihlal eden, aynı zamanda ticaret filosuna ve onu koruyan donanmasına mühim bir üs vazifesi görecek olan Girit gibi bir adanın rakibi olan Venedik'in elinde kalmasına uzun zaman seyirci kalması mümkün görünmüyordu. 30 Nisan 1645 tarihinde serdar Yusuf Paşa, Malta üzerine sefere çıktığını duyurarak donanma ile İstanbul'dan hareket etti. Daha sonra seferinin Malta gemilerine yataklık yapan Girit üzerine olduğu ilan edildi. Girit

¹ Doç. Dr., Erciyes Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Türk Halk Bilimi Bölümü. Kayseri, Türkiye.
E-posta: aliselcuk33@hotmail.com ORCID:0000-0001-5326-8113

Seferi aralıklarla 1669 yılına kadar devam etti. 6 Eylül 1669 tarihinde 18 maddelik bir anlaşma ile Girit Osmanlı devleti topraklarına katıldı (Selçuk, 2008: 48).

Girit Adası 1821 Yunan isyanından sonra kurulan Yunan devletinin her zaman ilgi alanına girmiştir. Girit adasını ilhak etmek için her türlü yola başvuran Yunanistan, 1866 yılında büyük çaplı bir isyan çıkartarak adanın Osmanlı idaresinden ayrılması için bir kampanya başlatmış ve böylece geniş çaplı bir harekete girişmiştir. Bu isyanlar karşısında Osmanlı Devleti, bölgede aldığı bir takım tedbirlerle otoriteyi tesis etmeye çalışmıştır. Ancak, İngiltere'nin de ön ayak olması ile 1864 yılında Yedi Ada'nın Yunanistan'a verilmesi üzerine, Rumlarla meskûn bulunan bütün adaları ele geçirmek isteyen Yunanistan, Girit Adasına tahrikçi papaz ve öğretmenler göndermeye başladı. Adaya gelen papazların kışkırtmasıyla 1866 yılında İsfakya'da patlak veren isyan, kısa sürede bütün adaya yayılarak çok daha geniş ölçüde bir ayaklanma hareketine dönüştü. Girit asileri, İsfakya sancağına bağlı Apokoron kazasında 1866 yılının Haziran ayında isyan ettiler. Yunanistan'dan gelen 60 kadar çete reisi Apokoron'daki asilerin başına geçti. Türklerin köyleri yakılıp yağmalandı (Selçuk, 2016: 17).

Girit'te 1896 yılında patlak veren ayaklanmanın ortaya çıkardığı siyasî buhranda büyük devletlerin ve bilhassa İngiltere, Fransa, Rusya ve İtalya'nın tavırları, adanın Yunanistan'a ilhakını zaruri kılmaktan ibaret olduğunu gösteriyordu. Nitekim Osmanlı Devleti, girmek mecburiyetinde bırakıldığı Osmanlı-Yunan harbini zaferle bitirdiği halde (19 Mayıs 1897) İngiltere, Rusya, Fransa ve İtalya, 2 Mart 1897 tarihli notada bahsedilen Girit'in muhtariyetini ilân ettiler (18 Aralık 1897). Almanya ile Avusturya ise karara katılmadılar. Devletlerin aldığı bu karara göre Girit adası Osmanlı hâkimiyetinde tarafsız ve muhtar bir vilâyet oluyordu. Vilâyetin başında padişahın beş yıl süreyle ve devletlerin muvafakatıyla tayin edeceği bir vali bulunacaktı. Müslümanların güvenliği sağlandıkça Türk askeri adadan çekilecekti. Her yıl Osmanlı hazinesine maktu bir vergi verilecekti. Böylece Girit meselesi Osmanlı Devleti aleyhine bir durum almış oldu (Tukin, 1996: 85-93).

1897 yılında Yunanistan'ın Ada'yı işgaliyle Girit'teki Türk fakat çoğunlukça Rumca konuşan Müslümanlar göçe başladılar. 1897'den itibaren Girit'ten hızla başlayan göç, Ege adalarına doğru yoğunlaştığı gibi Anadolu'nun batı ve güney kıyılarını da etkiledi. 1899 yılı Temmuz-Ağustos ayında İzmir, Antalya, Mersin ve Tarsus'a Girit'ten göçmenler gelmiştir. Girit'ten Anadolu'nun yanı sıra Selanik'e, Rodos'a, Cezayir-i Bahr-i Sefid'e de Müslümanlar göç etmişlerdir (Emgili, 2006: 189-197).

Başbakanlık Osmanlı Arşivinde bulunan belgelerde Tarsus'a gönderilen muhacirler ile ilgili bilgiler bulunmaktadır. 26 Haziran 1315 tarihinde (8 Temmuz 1899) Mersin ve Alanya limanlarına 1.500 Girit muhacirinin geldiği belirtilmiştir. Mersin'e gelen 1.070 muhacirin bir kısmının Halep'e gitmek istediği belirtilerek gerekli işlemlerin yapılması hususu belirtilmiştir (A.MKT.MHM, Dosya No: 503, Gömlek No: 29). 10 Şubat 1901 tarihli belgede Tarsus'a gönderilen muhacirler için 80 adet evin inşa edildiği ve bunların bir kısmının teslim edildiği az bir kısmının ise birkaç gün içinde teslim edileceği bildirilerek 90 adet daha haneye ihtiyaç duyulduğu ifade edilmiştir (A.MKT.MHM, Dosya No: 512, Gömlek No: 14, Tarih-21 L 1318). Diğer bir belgede ise Tarsus kazasında Girit muhacirinin iskân edildiği Hamidiye mahallesinin ismi, 27 Nisan sene 1327(10 Mayıs 1911) tarihli ve 38694/569 numaralı tezkire ile Reşadiye ismiyle değiştirilmiş olduğu kayıt edilmiştir (DH.İD, Dosya No: 97-1, vesika No: 21, 25 CA 1329).

Reşadiye Mahallesi, halk arasındaki adıyla Eski Giritli mahallesinin Giritli göçmenlerin ilk iskânıyla Hamidiye mahallesi olarak adlandırıldığı, 1911 yılında Reşadiye mahallesi olarak adının değiştirildiğini anlamaktayız (DH.İD, Dosya No: 97-1, vesika No: 21, 25 CA 1329). Reşadiye mahallesinde günümüzde Giritli göçmen topluluğu üyesi sadece altı aile mevcuttur. Giritli göçmen topluluğunun ilk iskân yerlerinden biri olmasına rağmen günümüzde ailelerin büyük çoğunluğu Mersin merkeze yerleşmişlerdir.

Girit adasından Türkiye'ye göçün ikinci aşamasını mübadele oluşturmaktadır. Temelde Türkiye ve Yunanistan'ı ilgilendiren İsviçre'nin Lozan kentinde gerçekleşen Lozan Barış Konferansı (1922-1923) sırasında Yunan ve Türk Halklarının Mübadelesine ilişkin bir sözleşme imzalanmıştır. Bu sözleşme sonucunda iki ülke arasında yaklaşık 2 milyon insan doğup büyüdüğü topraklardan ayrılarak kendilerine yabancı yeni topraklarda yaşamaya, 'mübadele' edilmeye zorlandılar. Sözleşme 19 maddeden oluşmaktaydı ve bu maddelere göre kimlerin bu mübadele sürecine katılacağı, mübadeleye katılanların mülklerinin nasıl taşınacağı veya el değiştireceği ve bütün bunları kimlerin denetleyeceği belirleniyordu. Sözleşme ile herhangi bir etnik aidiyete değinilmeden 'Türk topraklarına yerleşmiş Rum Ortodoks dininden Türk uyrukları' ile 'Yunan topraklarında yerleşmiş Müslüman dininden Yunan uyrukları' mübadele edilecekti. Sözleşmenin 1. Maddesine göre '1 Mayıs 1923 tarihinden başlayarak, zorunlu nüfus mübadelesine girişilecek ve bu kimselerden hiçbiri, Türk Hükümetinin izni olmadıkça Türkiye'ye ya da Yunan Hükümetinin izni olmadıkça Yunanistan'a dönerek orada yerleşemeyecekti' (Lozan Barış Konferansı Tutanak ve Belgeler 1973: 89-95).

1. Girit'te Bektaşilik

Osmanlı egemenliği sırasında Girit'te faaliyet gösteren tarikatların başında Bektaşiler gelmekteydi. Bektaşi Babalarının Osmanlı ordusunda görev alma pozisyonları Girit'in fethi esnasında da kendisini göstermiştir. Girit seferi için Pirevi postunda oturan Dimetokali Vahdetî Dede, kadim adet üzere Kafile-i Fukara-yı Bektaşiye adıyla bilinen gönüllü dervişlerden oluşan birliği kurarak, başlarına da dergâhta yetişen Horasanîzâde'yi geçirir. Horasanîzâde, kafilesini alıp, İstanbul'a gelerek orduya katılır ve 20 Haziran 1645 tarihinde orduyla birlikte Girit seferine çıkar. Horasanîzâde, ordu içerisinde her daim başkomutanın yanında yer alırken kafilesi ise ordunun çeşitli kısımlarında vazifelerini yürütmüştür (Köprülü, 1980: 50). Seferin uzun süreceğini anlayan Bektaşi Babası, Pedye kasteli kazasının Voni adlı köyünde 3 Nisan 1647 tarihinde geçici bir dergâh açarak tarikat ayinini icra etmiştir. Bektaşilerin etkisi bu köyde kısa sürede kendisini göstererek köyün ismi, Dedeler Köyü olarak Osmanlı kayıtlarına geçmiştir. Horasanîzâde, Dedeler köyüne birkaç derviş bırakarak kendisi, kafilesiyle birlikte sefere kaldığı yerden devam etmiştir. Kandiyen'in ele geçirilmesinin ardından kale inşasıyla uğraşıldığı esnada Gazi Hüseyin Paşa, Horasanîzâde'ye bir dergâh yapma arzusunu dile getirir. Bunu kabul eden Horasanîzâde, Kandiyen kalesinin küzey yamacında, Kandiyen'e doğru akan suyun kenarında tekkenin yapılmasını işaret

eder. 1650 senesinin Eylül ayında, dergâhın inşaatı tamamlanarak açılır. Horasanîzâde'nin kendisi posta geçip, çerağları uyandırarak ayını icra etmiştir (Köprülü, 1980: 41-45). Padişahın emri doğrultusunda fakara-yı Bektaşîye kaflesinin, orduya gösterdiği yararlılıklarından ötürü Voni köyü bu dergâha vakfedilmiştir. Bu şekilde Bektaşîlik, Horasanîzâde Dervîş Ali önderliğinde Girit'te hayat bulmuştur. Girit'te açılan Horasan oğlu dergâhı Girit'te daha sonra açılacak olan Bektaşî tekkeleri içinde lokomotif görevi üstlenmiş ve Girit Bektaşîliği için merkez olmuştur.

Kayıtlara Horasanoğlu Ali Baba Tekkesi olarak geçen bu tekkenin diğer bir adı ise Bektaşîler tekkesidir (Altı, 2018: 136). Horasanoğlu Ali Baba Tekkesi, kuruluşundan 1924 yılına kadar üç devre geçirmiştir. Birinci dönem Horasanîzâde Dervîş Ali Dede (1650-1710), ikinci dönem Horasanîzâde Şeyh Mehmet (1711-1810), üçüncü dönem ise Horasanî Dervîş Ali Baba (1811-1924) devresidir. Dönemlere isimlerini veren bu kişiler ön plana çıkan önemli postnişinler olmakla birlikte elbette ki bu tarihler arasında başka postnişinlerde dergâhta görevlerini icra etmişlerdir.

Horasanoğlu Ali Baba'nın Girit'te Bektaşîliğin temellerini atmasının ardından tarikat hızla adanın dört bir yanına kol salmıştır. 1826 yılına kadar Osmanlı sınırları içindeki diğer Bektaşî tekkeleri gibi Girit'teki Bektaşî tekkelerinin postnişinleri de Pirevi'nin arzı, padişahın onayı sonrasında atanmıştır (Altı, 2018: 136). 1826 senesinde Bektaşîlik yasaklanmış ve bu yönde Girit'te de emirler gönderilmiştir. 1827 yılında gönderilen bir emirde Girit köylerinde cami olmadığı, halkın çoğunluğunun Bektaşî olduğu belirtilerek Kandiye haricindeki Bektaşî tekkesinin camiye çevrilerek Bektaşîlerin buradan kovulması istenilmiştir (BOA HAT Dosya No: 293 Gömlek No: 17474-B). Bu tarz emirlere rağmen Girit Bektaşîleri bu olumsuz atmosferden en az zararla kurtulmuş ve 19. yüzyılda daha güçlü bir şekilde adada yayılmaya başlamışlardır (Maden, 2013: 292-293). Gerek Horasanlı dergâhı gerekse adadaki diğer Bektaşî tekkeleri Safvet İlhamî Baba (1881-1904) zamanında en parlak dönemini yaşamışlardır (Köprülü, 1980: 65). 1924 yılında gerçekleştirilen nüfus mübadelesi ile Horasanoğlu dergâhının son postnişini Sadık Bektaşî Baba, Horasanoğlu Dervîş Ali Baba'nın kemiklerini Mersin'e getirerek Tarsus'a defnetmiş (Ata, 2009: 162) ve böylece Girit'te Bektaşî tarikatının faaliyetleri sona ermiştir.

2. Göç sonrası Giritli Bektaşîler

Mübadeleyle birlikte Girit'teki Horasanlı Ali Dergâhı işlevsiz hale gelmiş, dergâhın son postnişini Halife Cafer Sadık Bektaşî Baba Mersin'e göç etmiştir. Bektaşîliğe intisap etmek isteyen Giritli göçmenler 1963 yılına kadar Cafer Sadık Bektaşî Baba'dan nasib almışlardır: "Girit'ten gelenler Cafer Sadık Bektaşî Babadan nasib aldılar, o Hakka yürüyüncüye kadar. Örneğin annem babam Sadık Bektaşî Babadan nasib aldı" (Sami G.). Günümüzde Bektaşîliğe intisap etmiş olsun veya olmasın Tarsus'taki bütün Giritli göçmenleri arasında saygıyla anılan Cafer Sadık Bektaşî Baba, kendisine teklif edilen Dede-babalık makamını, yaşlılığını ileri sürerek Bedri Noyan'ın ısrarlarına rağmen kabul etmemiştir: "Hatta Bedri Noyan Dede-baba seçilmeden önce Sadık Bektaşî Baba daha hakka yürümemişti. Bedri Noyan Sadık Bektaşî Babanın yanına gelir ve der ki, senin bu görevi yapman lazım çünkü mücerretsiz. Sadık Bektaşî Baba da yok diyor. Artık benim yaşım çok ilerledi diyor Sadık Bektaşî Baba. Bedri Noyan Babaya karşı hakkını feragat ediyor, hatta duyduğum kadarıyla iki-üç sandık çaktırıp Bedri Noyan Dede-babaya hediye etmiş" (Hüseyin T.). Bunun yanı sıra Cafer Sadık Bektaşî Baba'nın kısa bir süreliğine Dede-Babalık makamında bulunduğu yazılı kaynaklarda yer almaktadır. Bu, Ali Naci Dede-Baba'nın Hakka yürümesinden Bedri Noyan'ın Dede-baba seçilmesine kadar olan 13 Temmuz 1960-26 Ağustos 1960 tarihleri arasındaki süredir (Ata, 2009: 165). Mücerret olan Cafer Sadık Bektaşî Babanın Melek adında evlat edindiği bir üvey kızının olduğu ve Hakka yürümeden önce Tarsus'ta (Horasanlı Ali Baba ziyaretinde), Hebilli köyü (Mersin merkez) ve Turunçlu köyünde (Erzin) olmak üzere üç tekkesi bulunduğu belirtilmektedir (Hüseyin T.). Cafer Sadık Bektaşî Baba hayatında üç dervîşe Baba giydirmiş, başka bir deyişle üç kişiye Babalık onayı vermiştir: "Sadık Bektaşî Babanın Baba giydirdiği dervîşler Bedri Noyan Baba, Cafer Baba ve postacı Hüseyin Babadır. Cafer Baba ve postacı Hüseyin Baba Hakka yürüdüktan sonra yine Hüseyin Avni Yağcıbaşı adında biri baba giydiriliyor, onu Manisa'dan Yunus Baba giydiriyor. Hüseyin Avni Yağcıbaşı Baba Hakka yürüdüktan sonra bu yörede sadece Adana'da Süleyman İyöz Baba kalıyor; o da Hakka yürüdüktan sonra (2002 veya 2003'te hakka yürüyor) bu yörede Babalık hizmetini yapacak herhangi bir zat kalmıyor" (Hüseyin C., Hüseyin T.). Sözlü gelenekten elde ettiğimiz verilerden de anlaşılacağı üzere Girit göçmeni Bektaşîlerin Cafer Sadık Bektaşî Baba'nın Hakka yürümesinden sonra Cafer Baba, postacı Hüseyin Baba, Hüseyin Avni Yağcıbaşı Baba ve Süleyman İyöz Babaya tabi oldukları anlaşılmaktadır. Giritli Bektaşîlerin tabi oldukları adı geçen bu Babaların hepsi Girit göçmenidir. Girit göçmeni Bektaşîler, nasib alacakları ve baş okutacakları Babanın Girit göçmeni olmasına özellikle dikkat ettiklerini vurgulamaktadır: "Bizde Baba Giritli olmazsa olmaz. Giritli Bektaşîler Giritli Bektaşî Babalara bağlıdır" (Sami G., Hüseyin T., Hüseyin C., Ayhan U.). Günümüzde Giritli Bektaşîlerin nasib alıp baş okuttukları Mustafa Eke Dede-Baba ve onun halifesi Ali Saka Baba, Girit göçmenidir. Hatta Giritli göçmen Bektaşîlere göre günümüzde dünyadaki tek Dede-Baba Mustafa Eke'dir. Mustafa Eke Dede-baba, Bedri Noyan Dede-Babanın Hakka yürümesinden sonra Dede-Baba seçilmiştir. Hacıbektaş dergâhının postnişini olan Mustafa Eke Dede-Baba, eşi Hakka yürüdüktan sonra İzmir'e yerleşmiştir. Günümüzde Giritli göçmen Bektaşîlerin nasib alma, baş okutma, lokma ritüelleri Turgutlu'da yaşayan Ali Saka Halife Baba tarafından yapılmaktadır.

Giritli göçmen Bektaşîlerde hiyerarşik yapılanma nasibli, dervîş, Baba, Halife Baba ve Dede-baba şeklindedir. Nasibli, nasib verebilmeye yetkili bir Babadan nasib alarak Bektaşî tarikatına giren kişilere verilen addır. Giritli göçmen Bektaşîler arasında kullanılan nasibli kavramının Bektaşî literatüründeki muhabe karşılık geldiği anlaşılmaktadır (Altı, 2018: 42-43). Bektaşî tarikatındaki hiyerarşi, aşık, talip, muhib, dervîş, baba, kıdemli babalar, muhtar babalar ve Dede-Baba şeklindedir (K. 443: 33-34).

Giritli Bektaşîlere göre Dervîş, nasib almış birinin Babanın rehberliğinde, Babalık mertebesine ulaşabilmenin gereklerini yerine getiren, kendisini tarikata vakfeden kişidir. Günümüzde araştırma sahamızda Hüseyin T. adlı Mustafa Eke Dede-baba ve Ali Saka Halife Babaya bağlı bir Dervîş mevcuttur. Dervîşin Babalık mertebesine ulaşabilmesi, başka bir deyişle Baba giydirilebilmesi için kendisine Dervîş yetiştirmesi gerekir: "Hüseyin Dervîşin Baba olması için daha pişmesi lazım, en azından kendisine bir Dervîş yetiştirmesi lazım. Zaten Dervîşi olmadan Babalık olmaz, çırağın olmadan usta olamazsın" (Sami G.).

Giritli Bektaşilerde işlevleri bakımından evlat edinebilen ve evlat edinemeyen Baba olmak üzere iki farklı Bektaşî Babalığı mevcuttur. Evlat edinebilen Baba, post sahibidir ve nasip verme başta olmak üzere tarikatın bütün ritüellerini yönetebilir, kendisine Derviş yetiştirebilir. Evlat edinemeyen Babanın postu olmadığı, nasip veremediği, sadece Dedeabadan aldığı izinle baş okuma ve lokma ritüellerini yönettiği anlaşılmaktadır. Burada evlat edinmeden kasıt, nasip vererek kendisine mürit edinmedir. Kendisine bağlı müridi olmayan Babalara Giritli göçmenler dikme Baba demektedir: “Kişinin Baba olabilmesi için evlat edinmesi gerekiyor. Normal yaşantımızda da evlat edinmeden baba olabiliyor musun olamıyorsun. Evlat edinemeyen Baba nasip veremiyor tabii ki. Evli kendi çocuğu vs var biyolojik olarak ama evlat edindirme selahiyeti verilmemiş, sadece baş okutma günü geldiği zaman sultan nevruzu yapma ve diğer hizmetleri yerine getirmek içindir dikme Baba. Mücerret Baba evli olmayan bekâr ama evlat ediniyor” (Sami G., Hüseyin C.). Bektaşilikte Babalık seçimle olmakta, babadan oğula geçmemektedir. Babalık mertebesine ulaşan kişiye Babalığı bağlı olduğu Halife Baba veya Dedeaba giydirir (Hüseyin T.).

Babalıktan sonraki derece Halife Babalığıdır. Halife Baba, Bektaşilikteki en üst makam olan ve Hacıbektaş dergâhının postnişini Dedeaba tarafından seçilir, toplam onbir Halife Baba vardır. Dedeabadan icazet alan Halife Babalar tarikatın bütün ritüellerini yönetme, Dervişliği tamamlayan kişileri Baba giydirme yetkisine sahiptir. Bektaşilikteki en üst derece olan Dede-Babalık, on bir Halife Babanın tamamının onayıyla seçilmektedir (Hüseyin T.). Bektaşilikte tarikata intisap bireyseldir. Eşlerden birinin Bektaşiliğe intisap etmesi, diğerinin de tarikata girmesini gerektirmez. Ancak Bektaşiliğe intisap etmeyen eşin tarikatın kurallarını bilmesi, eşinin Bektaşî olmasından dolayı sorun çıkarmaması gerekir: “Nasip alan kişinin eşinin de nasip alması şartı yok bizde, bireyseldir. Bizim içimizde kendisi tarikatta olupta kocası veya karısı Bektaşî olmayanlar var. Ancak nasipli kişinin eşi nasip almaya bile bu yolu bu tarikatı biliyor olması gerekir. Yani muhalif olmaması gerekir, işte benim kocam veya karım şu bu diyerek dışarıya yani Bektaşî olmayanlara anlatırsa, o kabul edilemez” (Sami G.). Giritli Bektaşiler Hacıbektaş Veli, Horasanlı Ali Baba ve Dedeabalık makamına ulaşan kişileri Hakk olarak kabul ederler ve Hakk’ın Ali olduğuna inanırlar. Bu bağlamda antropomorfik bir tanrı anlayışına sahip olan Giritli Bektaşiler bu durumu “tuttum aynayı yüzüme, Ali gördüğü gözüm” dizeleriyle özetlerler. Aynı zamanda onlar yapacakları bütün eylemlere bism-i şah diyerek başlarlar ve şahın Ali olduğunu ifade ederler. Ayrıca onlara göre Bektaşiliğin temel prensibi, eline beline diline sahip olmaktır. Bu temel prensibe uymayan Bektaşî, yoldan çıkmış kabul edilir. Bunun yanı sıra da ehli beyt ve oniki imamlara iman etmek, Bektaşiliğin esasları arasındadır: “ehli beyt ve oniki imamlara iman etmezsen Bektaşî olamazsın. Eline beline diline sahip olma, inancımızın temelidir bizde. Eğer eline beline diline sahip olmamışsan zaten o meydana bir daha giremezsin; nasibin de kalmaz, düşkün duruma düşersin, düşkün olduğun zaman da herkes dışlar. Yani bu camiada yer alamazsın, lokma yapamaz, lokması yenmez. Nasibi kalmadı ki, lokması olsun. Yani ikrarını çiğnemiş oldu” (Hüseyin T., Hüseyin C.). Giritli Bektaşiliğin inanç sistemini oluşturan Ali’nin tanrılığı, eline beline diline sahip olma ilkesi, ehli beyt ve oniki imamlara iman, Bektaşiliğin temel ilkelerindedir.

3. Horasanlı Ali Baba Tekkesi

Türkiye’de yaşayan Giritli Bektaşiler için en önemli ziyaret yeri Horasanlı Ali Baba tekkesidir. Günümüzde Tarsus’un Reşadiye mahallesinde “Sultan” veya “tekke” adı verilen mekânın içerisinde yer alan Horasanlı Ali Babanın mezarı, Türkiye’deki bütün Giritli Bektaşiler için inanç merkezi konumunu taşımaktadır. Tarihi bir şahsiyet olan Horasanlı Ali Baba, Girit adasında Müslümanlığın yayılmasında çok önemli işlevi olan, kolonizatör Türk dervişlerinden birisidir. Araştırma sahasımızdaki Giritli Bektaşiler için en önemli ziyaret yeri Horasanlı Ali Baba tekkesidir. Tarihi bir şahsiyet olan Horasanlı Ali Baba, Girit adasında Müslümanlığın yayılmasında çok önemli işlevi olan, kolonizatör Türk dervişlerinden birisidir. Horasanlı Ali Baba, 15. yüzyıl içerisinde Kırşehir’de müftülük yapan ve Horasan’ın Türkmen aşiretlerinden olan Horasanlı Mehmet Hüdâbende’nin büyük oğludur. Babasından aldığı eğitimden sonra İstanbul’da Süleymaniye darulhadisini de bitirerek oradan icazetini almış, daha sonra Sulucakarahöyük’teki pir evinde Bektaşiliğe intisap etmiş ve derviş olmuştur (Köprülü, 1980: 40-41). Aynı zamanda Horasanlı Ali Babanın Bektaşiliğin Girit adasına girmesini sağlayan Bektaşî derviş olduğu kabul edilmektedir. Horasanlı Ali Baba, hicri 1055 yılında Pir evinin postnişini Dimetokalı Vahdeti Dedenin Girit seferi için hazırladığı kafilenin başına getirilerek Girit adasına gitti. Horasanlı Ali Baba Hanya, Kandiy ve Resmo şehirlerinin fethinde Osmanlı ordusunda yer almıştır. Hicri 1057 yılında Voni (Dedeler köyü) köyünde küçük bir dergâh kuran Horasanlı Ali Baba hicri 1060 yılında Kandiy şehrinde Horasanlı dergâhı adı verilen büyük bir dergâh kurmuştur (Köprülü, 1980: 41-45). Hicri 1082 yılında Hakk’a yürüyen Horasanlı Ali Baba, bu süre içerisinde Horasanlı dergâhında irşada devam etmiştir. Bektaşiliğin Girit adasına girmesini sağlayan Bektaşî derviş olduğu kabul edilen Horasanlı Ali Baba, hicri 1082 / miladi 1671-72) yılında Hakk’a yürüyünceye kadar Horasanlı dergâhında irşada devam etmiştir. 1924 yılında mübadele ile Türkiye’ye göç eden Giritli Bektaşilerden Cafer Sadık Bektaş Baba tarafından Horasanlı Ali Babanın kemikleri bir sandığa yerleştirilmiş ve günümüzde ziyarete konu olan tekkenin içine defnedilmiştir.

1924 yılında mübadele ile Türkiye’ye göç etmeye başlayan Giritli göçmenlerden Cafer Sadık Bektaş Baba tarafından Horasanlı Ali Babanın kemikleri bir sandığa yerleştirilmiş ve Mersin’e getirilmiştir: “Horasanlı Ali babanın mezarı mübadelede geliyor. Mübadele kesinleşince Girit’te Sadık Baba bir rüya görüyor, buraya gelmeden yakın bir zamanda; rüyasında Horasanlı Ali baba diyor ki, beni burada keferenin diyarında bırakmayın, beni Türkiye’ye götürün. Bunun üzerine Sadık baba alıp getiriyor” (Ali P.). Kısa bir süre Mersin Halkevinde muhafaza edilen bu sandık, Cafer Sadık Bektaş Babanın gördüğü bir rüyadan sonra Tarsus’un Reşadiye mahallesine defnedilmiştir. Horasanlı Ali Babanın kemiklerinin defnedildiği mezarın türbe şeklinde yapılmasında Ebe Naciye’nin büyük katkıları olmuştur (Pamuksüzer, 2014: 110). “Orada muhafaza ederken Sadık baba bir rüya görüyor; Horasanlı Ali baba diyor ki, benim mekânım/makamım Tarsus Giritli mahallesi, beni Tarsus Giritli mahallesindeki mekânıma götür diyor. Sadık baba sabah uyanıyor ve ondan sonra Reşadiye mahallesine getiriyorlar. Orada iyi bir Bektaşî olan ebe Naciye ye söylüyor, ebe Naciye de şimdiki türbesinin bulunduğu bahçenin sahibine rica ediyor. Oranın sahibi tamam burası sizin diyor ve Horasanlı Ali babanın mezarını oraya yapıyorlar. Türbesini de yaptırıyor ebe Naciye. Horasanlı Ali babanın tabelasını kendi elimle yaptırırım ve monte ettim” (Ali P.). Günümüzde

Tarsus'un Reşadiye mahallesinde "Sultan" veya "Tekke" adı verilen mekânın içerisinde yer alan mezar, Türkiye'deki bütün Giritli göçmenleri özellikle de Giritli Bektaşiler için inanç merkezi konumunu taşımaktadır. Horasanlı Ali Baba tekkesi, Türkiye'de yaşayan Giritli Bektaşilerin tek tekkesidir. Alan araştırmamız süresince Giritli Bektaşilerle pek çok defa Horasanlı Ali Baba tekkesini ziyaret ettik. Mezarın başucuna ellerimizi secde şeklinde koyup ya Allah ya Muhammed ya Ali diyerek, ayrı ayrı üç defa öptük. Tekkenin içerisinde Horasanlı Ali Babanın mezarının yanı sıra onun Girit'teki Horasanlı Ali Baba dergâhında kullandığı eşyalar ve Cafer Sadık Bektaş Babanın fotoğrafları yer almaktadır. Tekkenin içerisinde geri geri çıktık. Horasanlı Ali Baba tekkesinde her gün çerağ yanmaktadır. Çerağ için gerekli zeytinyağını Giritli Bektaşiler getirmektedir.

Araştırma sahamızda Giritli göçmenler arasında Horasanlı Ali Baba ile ilgili mitsel anlatıya tanık olduk. Giritli göçmenlerin nazarında Horasanlı Ali Baba, pek çok kerameti bulunan, olayları önceden bilen, Müslüman Türkleri Yunan çetelerinden koruyan, bütün hastalıkları iyileştiren, çocuk sahibi olmak isteyen kadınlara çocuk veren doğaüstü niteliklere sahip bir evliyadır. "Burada bizim Horasanlı Ali Baba var. Horasanlı Baba, tekkede yatıyor şimdi. Giritte Yunanlılarla Türkler savaşıırken Türklere çok yardım etmiş mübarek adam. Yunanlılar Türklere top atarken mübarek adam elini kaldırıp top mermisini geri Yunanlılara atıyormuş. Gavurlar ne yapacağını şaşırılmış. Zaten o mübarek zat olmasa yani Horasanlı Ali Baba bizim atalarımıza yardım etmese Türklerin hepsi Yunanlılar tarafından yok edilecekti. O mübareğin sayesinde şimdi burada hayattayız" (Ali P.). "Büyüklerimiz Girit'ten ayrılacaklar ya, binmişler gemiye; ancak gemi bir türlü yürümüyormuş. İşte Horasanlı Ali babanın bak kerametine! Ondaki sonra evvah demişler, biz mübareği evliyamızı yani Horasanlı Ali Babayı unuttuk demişler. Hemen gemiden inip dergâha varmışlar, gitmişler almışlar Horasanlı Ali Babanın sandukasını gemiye koymuşlar. Horasanlı Ali Babanın sandukası gemiye konulunca gemi yürümüş. Öyle anlatırlar büyüklerimiz. Kerameti işte mübareğimizin evliyamızın. Horasanlı Ali Baba evliyamıza bütün Giritli göçmenler adak adar. Ona adak adarlar, kurban acele bacı mevlit hepsi Horasanlı Ali Baba evliyamızın tekkesinde yapılır. Acele bacı dediğimiz, helva kavuruyorlar yedi tane Kuran okunuyor; buna acele bacı deriz, yani adağın acele oluyor kavururken dilek dilersin. İrmigi pişiriyorlar, Kuran okuyorlar. Bu çok yapılır. Mübareğin geleni çok olur. Şimdi helva kavururken dileğin varsa dilersen, adağın yerine gelirse sen getiriyorsun ayısını yapıyorsun. İşte kızım üniversiteyi kazanırsa mübareğe acele bacı yapacağım dersin; kız kazanırsa acele bacı yaparsın ve helvayı karıştırırken Kuran okunur". (Aliye T.). "Girit'te Rumlar bizimkilere saldırdığında top mermilerini eliyle geri çevirip tekrar onların üstüne düşürüyormuş Horasanlı Ali Baba. Böylelikle pek çok Rum telef olmuş. Mezarını sandık yapıp sandığın içinde getirmiş bizimkiler" (Hüseyin B.).

"Ayrıca mübarek evliyamız istemediği kişi gelirse kapıyı açmıyor, açamıyorsunuz. Aynı anahtar, bazen istemediği zaman bizde de oluyor demek ki istemiyor ki açmıyor kapıyı. Bir defasında da dört kadın mübareği ziyarete gelmiştik; dördümüzde duyduk, tavana elini vuruyordu, dedikodu yapmayın dercesine" (Sevinç T.). "Horasanlı Ali Baba'yı ziyaret bizim için çok önemlidir. Ziyarete her akşam rahmetli ablam gelir mumlarını yakardı. Bitişik komşu ablama demiş ki, her akşam gelip mumu yakacağına ziyarete bizim evden elektrik verelim. Ablam tamam demiş, ziyarete elektrik kablosu çektiler, sabahleyin ablam gelmiş bakmış ki kabloların hepsi yerde. Demek ki mübarek evliyamız elektrik istemiyor, mum istiyor! Bu nedenle rahmetli ablam her akşam mum yakardı. Bir defasında ablam mum yaktı ama geç kalmış, mübarek evliyamız anahtarını saklamış (kerameti göstermiş), ablam anahtarı bulamamış; iki üç gün sonra ancak buluyor anahtarı. Şimdi de oğlu mum yakıyor" (Saime U.). "Bir kadın Horasanlı Ali Babaya bir horoz adamış; ancak burada kesmemiş gitmiş Mersin'deki Muğdat ziyareti var götürmüş oraya kesmiş. Bizde nereye adarsan orada kesmen gerekir. Ondaki sonra mübarek evliyamız kadının rüyasına girmiş, demiş ki "horozu nereye adadın nerede kestir". Kadın tekrar geldi burada horoz kesti. Buraya horoz, kurban adayıp gelip kesenler var, acele bacı yapanlar var. Mübarek evliyamız birisinin rüyasına girmiş, demiş ki, ziyarete gideceksin acele bacı yapacaksın Kuran okuyacaksın ayna ve bir de güvercin getireceksin. Güvercini kafesle getirdi kadın, güvercin üç gün sonra uçtu gitti. Buradaki ayna (ayna hala duruyor) yı da kadın getirdi" (Fatma S.). "İngiltere'den biri mübareği rüyasında görmüş, mübarek adama birde adresini de vermiş, bak keramete bak; geldi ziyarete etti. Bir arkadaşı Hacı Bektaş Veli törenine gelecekti, bir adres vereceğim rüyama girdi gidermiş demiş giderim demiş arkadaşı da. Adam geldi, buldu ziyareti aynı sizin gibi fotoğraflarını çekti. Rüyasında ziyaretteki resimleri de görmüş, arkadaşı gidince göstermiş aynı rüyamdaki gibi demiş. Daha sonra mübareği rüyasında gören kişi hanımıyla geldi" (Saime U.). "Ebe Naciyenin evi mübareğin tekkesiyle birlikteydi, ebe Naciyenin evi yanmış ama mübarek için getirilen zeytinyağlarına bir şey olmuyor, mübarek yanmasına izin vermiyor; ama ebe Naciyenin evi tamamen yanıyor ve zeytinyağları da evde. Mübareğe çok adak adadık, istediğimiz her şey yerine gelmiştir" (Hüseyin-Sevim C.).

Giritli Bektaş topluluğundaki kısır kadınların çocuk sahibi olabilmek için en çok başvurdukları yöntem tekkeye adakta bulunmak ve tekkeyi ziyaret gelmektedir. Kısırlığı önlemek amaçlı kadınların adakta bulunduğu tekke ise Horasanlı Ali Baba tekkesidir. Kadınlar adakları sonucu çocuk sahibi olduklarında bütün komşularını davet ederler ve adakta buldukları ziyaret yerlerinde kurban keserler. Orada topluca yemek yenir. "Bir tanıdığım kadının oğlan çocukları doğduktan sonra ölüyordu, çocuğunun saçını yedi yaşına kadar kesmedi yedi yaşına girince Horasanlı Ali Baba'ya götürdü, orada kurban kesti çünkü adak adamıştı ve kestiği saçını da orada bıraktı. Bizim kirvemizdi onlar. Adağı evde kesti yemek yedirdi sonra çocuğu ziyarete götürdü saçını kesmek için. Mübareğin etrafında çocuğu yedi defa döndürdükten sonra, saçını kestiler" (Sevim Ç.). Bektaş inancına sahip Giritli göçmenlerden çocuğu yaşamayan aileler Reşadiye mahallesindeki Horasanlı Ali Baba tekkesine adakta bulunurlar. "Bizim için Horasanlı Ali Baba mübareğimiz çok önemlidir. Çocuğu yaşamayan aileler Horasanlı Ali Babaya adakta bulunurlar. Amcam adakta bulunmuş; demişler ki oğlumuzu yedi yaşına kadar kız gibi giydireceğiz diye adakta bulunmuş. Ve yedi yaşında kurbanı kesip yedirip içirip kız elbisesini çıkarıp saçını kesip erkek elbisesini giydireyorlar. Kurbanını adadıysan keseceksin. Rabbimize karşı adadığını yerine getirmen getirmek gerekir. Yoksa Allah ahirette sorar niye sözünü yerine getirmedin diye" (Zehra B.). Çocuğu yaşamayan veya uzun yıllar sonra çocuk sahibi olan Giritli göçmen ailelerin bu çocuğu satmaları, saçını yedi yıl kesmemeleri, çocuğun saçının yedi yaşına geldiğinde bir adakla kutsal bir mekânı ziyaret ederek kesilmesi, Anadolu'nun pek çok yöresinde karşılaştığımız bir pratiktir (Acıpayamlı, 1974: 64; Gökbek, 1998: 90-91). Aynı zamanda benzer pratikler Anadolu'nun yanı sıra Orta Asya Türklerinde de günümüzde devam eden bir uygulamadır. Öyle ki, Yakutlar, aileye musallat olan ölüm ruhunu aldatmak için

dünyaya yeni gelen çocuğu komşularından birine satmakta, Tubalar çocuğu doğduğu gibi kazanın altına saklamakta, kazanın içine arpa unundan yapılan bir bebek maketi bırakmakta, sonra bu bebeği uzak bir yere götürüp gömmektedir (İnan, 1995: 174; Selçuk, 2004: 176). Ayrıca Kazaklarda kötü ruhları yanılmak amacıyla kız çocukları altı-yedi yaşına kadar evli kadınlar tarafından giydirilmektedir (Güngör, 1998: 271). Uzun yıllar sonra çocuk sahibi olan Kırgızlar, çocuğun saçını yedi yaşına geldiğinde kutsal bir mekânı ziyaret ederek kurban kesmekte, orada yaşlı birine çocuğun saçını kestirilmektedir (Arık, 2005: 162). Bu tür uygulamaları kötü ruhları veya Azrail'i aldatmaya yönelik büyüsel işlemler olarak değerlendirmek mümkündür.

Horasanlı Ali Baba tekkesine günümüzdeki Bektaşî Babalarının da adak adağına şahit olmaktadır: "Ali Saka Baba geçen sene mübareği ziyarete gelmişti, bir daha geldiğimde mübareğe kurban keseceğim diye adakta bulundu ve bu yıl Mayıs ayında geldi mübareğin huzurunda kurban kesti. Sadece günümüzdeki Bektaşî Babaları değil, geçmişte Babalık-Dede-Babalık görevini üstlenen Giritli Bektaşî Babalar da Horasanlı Ali Baba tekkesini ziyaret ederek adaklarını kesmişlerdir" (Hüseyin T.; Hüseyin C.).

Giritli Bektaşîler Horasanlı Ali Baba tekkesini Muharrem ayının sonunda aşurede topluca ziyaret etmektedirler. Başka bir deyişle Matem sona erdikten sonra Giritli Bektaşîler baş okutur yani hizmet bitirirler; Horasanlı Ali Baba tekkesini ziyaret ederek adaklarını tekkenin avlusunda keserler. Bunun yanı sıra Horasanlı Ali Baba tekkesi bireysel adaklarda sürekli ziyaretlere konu olmaktadır. Giritli Bektaşîler, Horasanlı Ali Baba tekkesine hastalıktan kurtulmak, çocuk sahibi olmak, kaza ve beladan sakınmak, bir felaketten kurtulduğu için şükranlarını ifade etmek için adak adamaktadır. Adak hayvanı Horasanlı Ali Baba tekkesinin avlusunda kesilir ve orada lokma olarak tüketilir. Horasanlı Ali Baba tekkesine herhangi bir istek amaçlı adakların dışında da kurban götürülmektedir. Araştırma sahamızdaki Giritli göçmen topluluğu üyelerinin Nevruz bayramı, Hıdırellez bayramı, Muharrem orucu sonrası aşure gününde ve kurban bayramında Horasanlı Ali Baba tekkesine adak sunduklarını gözlemledik.

4. Sonuç

Horasanlı Ali Baba Tekkesi, Türkiye'deki Giritli Bektaşîlerin en önemli kutsal mekânlarından biridir. Horasanlı Ali Baba'nın Girit'te Bektaşîler arasında kutsal karizmatik şahsiyetlerinden biri olması nedeniyle, Bektaşîler tarafından mezarı mübadeleyle birlikte Türkiye'ye getirilmiştir. Kutsal bir mekâna dönüşen Horasanlı Ali Baba'nın mezarı, Giritli Bektaşîler tarafından hastalıktan kurtulmak, çocuk sahibi olmak, kaza ve beladan sakınmak, bir felaketten kurtulduğu için şükranlarını ifade etmek için ziyarete konu olmaktadır. Horasanlı Ali Baba Tekesi Giritli Bektaşîler tarafından aynı zamanda Nevruz bayramı, Hıdırellez bayramı, Muharrem orucu sonrası aşure gününde ve kurban bayramında ziyaret edilmektedir. Horasanlı Ali Baba Tekkesi ziyaretiyle ortaya çıkan kültürler ise atalar kültürü ve adaktır. Horasanlı Ali Baba, Giritli Bektaşîler tarafından Hak yani tanrı olarak kabul edilmekte, çocuğu olmayanlara çocuk veren, hastaları iyileştiren, felaketlerden koruyan kutsal karizmatik bir şahsiyet, başka bir deyişle Giritli Bektaşî topluluğunu koruyan kahraman bir ata olarak karşımıza çıkmaktadır.

Kaynakça

- A.MKT.MHM, Dosya No: 503, Gömlek No: 29
- A.MKT.MHM, Dosya No: 512, Gömlek No: 14, Tarih-21 L 1318
- Acıpayamlı, Orhan. (1974). *Türkiye'de Doğumla İlgili Adet ve İnanmaların Etnolojik Etüdü*. Ankara.
- BOA HAT Dosya No: 293 Gömlek No: 17474-B
- Altı, Aziz. (2018). *Balkanlarda Bektaşî Tekkeleri ve Bektaşîlerin Devlet Erkânıyla İlişkileri (XVII-XVIII. Yüzyıl)*. Yayınlanmamış Doktora tezi, Erciyes Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü. Kayseri.
- Arık, Durmuş. (2005). "Kırgızlarda Kurban Fenomeni", *AÜİFD* XLVI, I, 157-174.
- Ata, Mehmet Reşat. (2009). "Girit-Kandiya Horasanlı Ali Baba Dergâhı Son Postnişini Halife Sadık Bektaşî Baba", *Türk Kültürü ve Hacı Bektaş Veli Dergisi* 49, 157-174.
- DH.İD, Dosya No: 97-1, vesika No: 21, 25 CA 1329
- Emgili, Fahriye. (2006.) "Tarsus'ta Girit Göçmenleri (1897-1912)", *Ankara Üniversitesi DTCF Tarih Araştırmaları Dergisi* 25/39, 189-197.
- Gökbel, Ahmet. (1998). *Anadolu Varsaklarında İnanç ve Adetler*. Ankara.
- Güngör, Harun. (1998). *Türk Bodun Bilimi Araştırmaları*. Kayseri.
- İnan, Abdulkadir. (1995). *Tarihte ve Bugün Şamanizm*. Ankara.
- K. 443 nolu yazma. İstanbul Büyükşehir Belediyesi Atatürk Kitaplığı
- Köprülü, O. F. (1980). "Usta-zâde Yunus Bey'in meçhul kalmış bir makalesi Bektaşîliğin Girit'de intişârı". *Güneydoğu Avrupa Araştırmaları Dergisi* 8-9, 37-86.
- Lozan Barış Konferansı Tutanak ve Belgeler. 1973.
- Maden, Fahri. (2013). *Bektaşî Tekkelerinin Kapatılması (1826) ve Bektaşîliğin Yasaklı Yılları*. Ankara.
- Pamuksüzer, Ali. (2014). *Tarsus'un Değerleri*. Tarsus.
- Selçuk, Ali. (2004). "Tahtacıların Doğum ile ilgili İnanç ve Uygulamalarına Fenomenolojik bir Yaklaşım". *Türklük Bilimi Araştırmaları* 16,

163-180.

Selçuk, Hava. (2008). *Şerhiyye Sicillerine Göre Girit Sancağı ve Girit Seferi'ne katkısı(1645-1669)*. Kayseri.

Selçuk, Hava. (2016). "Girit Müslümanları İçin Balkanlardan Yapılan Yardımlar". *SOBİDER* 7, 16-26.

Tukin, Cemal. (1996). "Girit". *DVİA* 14, 85-93.

Summary

This study aims at revealing the pilgrimage rituals of the Bektashis having emigrated from Crete to Mersin. The most important visiting place for the Cretan Bektashis living in Turkey is the tekke of Horasanlı Ali Baba. Being currently situated in the place called 'sultan' or 'tekke' at the district of Reşadiye in Tarsus, the grave of Horasanlı Ali Baba is regarded as a center of belief for all the Cretan Bektashis in Turkey. As a historical figure, Horasanlı Ali Baba is accepted to be among the colonizing Turkish dervishes besides his undeniable efforts towards the spread of Islam to the island of Crete. Horasanlı Ali Baba went to Crete in 1055 AH as having been appointed as the head of the band that Vahdeti Dede of Didymoteicho, the postnişin of Pir Evi, arranged for the Cretan expedition, and took part in Ottoman army during the conquests of Chania (Hanya), Heraklion(Kandiye) and Rethymno(Resmo). Having founded a small lodge in the village Voni (Dedeler) in 1057 AH, Horasanlı Ali Baba inaugurated a large lodge, also referred as the Horasanlı derhagi, in 1060 AH in Heraklion and proceeded the activities of irşad. He departed the earthly life in 1082 AH. Having been adopted to be the Bektashi dervish introducing Bektashi order into Crete, Horasanlı Ali Baba went on irşad at the dergah of Horasanlı till he passed away in 1082 AH. His relics were placed in a coffin by Cafer Sadık Bektaş Baba having been immigrated as another Cretan Bektashi into Turkey in 1924, and were buried in the tekke which is currently visited. The Cretan Bektashis make a vow to the tekke of Horasanlı Ali Baba for such reasons as getting rid of any illness, having children, avoiding accidents and calamities, expressing gratitude. It has been also observed that the Cretan Bektashis in the research field of us make vows to the tekke of Horasanlı Ali Baba at Nawruz, Hıdırellez, Aşura Day after Muharram fast and feast of sacrifice. It has been observed that the lodge of Horasanlı Ali Baba is visited not only by the immigrant Cretan Bektashis but also other Cretan Bektashis living in such cities as Antalya, Aydın, İzmir, Manisa, Ankara and Istanbul. The cults emerging with the visits of the lodge Horasanlı Ali Baba are ancestors cult and vow. Horasanlı Ali Baba is defined as God by the immigrant Cretan Bektashis. It has been concluded that Horasanlı Ali Baba is a sacred charismatic personality who supplies child to those without any children, and cures the diseased and protect from all the dangers. In other words, Horasanlı Ali Baba seems to be a heroic ancestor securing the community of immigrant Cretan Bektashi.

The data of this study has been gathered from the villages of Hebilli of Mersin, İhsaniye of Tarsus and Turunçlu of Erzin with the attended observation and in-depth interviews by the means of qualitative research which has been conducted since March of 2015, especially in summer. The obtained data has been assessed.